

Široko odprta jesenska vrata vzpetih pokrajin

Vreme in razmere v gorah v meteorološki jeseni 2011

Besedilo: Miha Pavšek¹ in Gregor Vertačnik²

Morda ste sredi januarskih dni še vedno bolj kislih obrazov, upoštevajoč letošnji začetek snežne sezone in zime, ki to nista. Ampak roko na srce – ob mislih na minulo jesen nam to kar poskoči. Kdor se jeseni 2011 ni nagledal z jasnimi in čistimi zrakom, nebesno modrino, dolinsko "meglino" ter gorskimi grebeni prepletenih panoram, temu res ni (več) pomoči. V mislih imamo seveda cincarje in ne tiste, ki ste bili upravičeno prikovani na kraje v višinskih pasovih skromnejše metraže, natančneje tam pod okrog 600–700 metri. Tu se začne v drugi polovici meteorološke jeseni „nabirati“ megla, ki sčasoma lahko postane prav nadležna, še posebej, kadar je dolgotrajna. Prav to se je zgodilo letošnjo, v vremenskem pogledu v marsičem nenavadno jesen.

Vesprošni suši – v gorah ni recesije, ker kotirajo vedno enako visoko (geološko zniževanje ne šteje ...), se je pridružilo tudi jesensko vreme. Babje poletje je stegnilo svoje lovke celo v začetek oktobra, nato pa je sledil oster rez s "snežnim" skalpelom. Ko so se vremena odločila za vnovično utirjenje v ustaljene okvire, pa se nam je zgodil novembrski temperaturni narobe svet, katerega najbolj značilna podoba je megljena pokrovka. Za izvitje iz njenega objema se je bilo treba nekajkrat pošteno oziroma visoko potruditi. A to vse pozabimo, brž ko nas tam zgoraj pričaka na široko odprto in to jesen večji del kopno zlatorogovo kraljestvo. A ne le jesen, prvi podatki za Kredarico kažejo (letna vsota padavin bo okrog 1500 milimetrov), da jo je zelo na suho odneslo kar vse minulo leto. Na tej postaji je bilo

Razgled konec novembra 2011 z Velike planine proti osrednjemu grebenu Grintovcev je obetal hudo zimo. Foto: Miha Pavšek

očitno drugo najbolj suho po letu 1955 (bolj sušno je bilo le natančno pred štirimi desetletji – leta 1971), odkar imamo za to meteorološko postajo na voljo celoletne podatkovne nize.

Na začetku si priključimo v spomin kronologijo vremenske jeseni 2011. Prevladujoče zelo toplo in sončno vreme ob koncu meteorološkega poletja se s prvim mesecem meteorološke jeseni še zdaleč ni poslovilo. Šele proti koncu druge septembrske dekade se je ob obilnejših padavinah

močneje ohladilo, najvišje vršace pa je narahlo pobelil prvi, kar nekam "sramežljiv" jesenski sneg. Kratkotrajni ohladitvi je sledilo daljše obdobje babjega poletja. S prodorom hladne polarne zračne mase 7. oktobra smo se od poletnega vremena dokončno poslovili. Povprečna dnevna temperatura je padla tudi za več kakor 10 °C

Preglednica 1. Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki jeseni 2011 ter primerjava s povprečjem obdobja 1991–2010.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1991–2010
Rateče (864 m)	7,4	0,5	338	64
Planina pod Golico (970 m)	8,1	0,9	415	70
Vojsko (1067 m)	7,7	0,8	443	56
Vogel (1535 m)	6,8	1,7	705	64
Krvavec (1740 m)	6,7	2,5	294	72
Kredarica (2514 m)	2,6	2,5	338	50

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje, Vojkova cesta 1b, Ljubljana.

in snežilo je celo ponekod po nižinah, a je bila osvežitev kratke sape. Sredi meseca se je še dvakrat močnejše ohladilo, 20. oktobra pa je za nameček še izdatno snežilo (marsikje je bilo takrat več snega kakor potem do konca leta...), na Kredarici so zabeležili 70 centimetrov novega snega. Obilnejše padavine, kot sneg tokrat le visoko v gorah, so bile še 25. in 26. v mesecu. Ob koncu meseca pa je spet pogrelo, več je bilo tudi sončnih žarkov.

Prvi novembrski dnevi so bili prav mili, sledilo pa je nekaj dni, ko je bilo sonca le za vzorec. Nato je prav do konca meseca kraljevalo umirjeno anticiklonalno vreme. Za nižine je to pomenilo obupno dolge in temne dneve z meglo, nizko oblačnostjo ali oblačno sivino, sredogorje in visokogorje pa sta se ob močno nadpovprečnih temperaturah zraka kopala v sončnem izobilju. Na Kredarici je bila druga polovica meseca celo toplejša kakor v Ratečah!

Zbrani podatki z uradnih meteoroloških postaj ne povedo, da je bilo tromesečje september–november v nižjih delih gorskega sveta malenkost toplejše od dvajsetletnega povprečja. V visokogorju je bila jesen druga najtoplejša od sredine 20. stoletja. September je bil povsod izjemno, marsikje tudi rekordno topel – odklon je dosegel 3 do 4 °C. Temperaturni padec v sorazmerno svež oktober je bil zato nenavadno velik, še z bolj zanimivo temperaturno sliko pa nam je postregel november. V visokogorju tako toplega novembra (4 °C nad dolgoletnim povprečjem) ne pomnimo! Temperaturni obrat je bil vremenska rdeča nit tega meseca, zato ne preseneča, da je bilo v Ratečah in tudi drugod po dolinah in kotlinah hladneje od povprečnega novembra. Na Kredarici je bila srednja mesečna temperatura zraka celo nad lediščem (0,3 °C).

Padavinska slika po pestrosti prav nič ne zaostaja za temperaturno. Suhemu septembru z okoli polovico do treh četrtin običajne kvote je sledila nekoliko izdatnejša oktobrska moča oziroma snežne padavine. Z izjemno sušo pa nas je popolnoma presenetil november, v povprečju marsikje najbolj namočen mesec v letu. Ponekod na Pohorju in v vzhodnih Karavankah sploh niso zabeležili merljive količine padavin! Celó v Julijcih so le redki kraji prejeli več kakor 50 milimetrov padavin. Skupni jesenski izkupiček je tako polovičen do tričetrtinski glede na pričakovanega. Vsi trije meseci so bili nadpovprečno osončeni, november kar dvakrat toliko

Začetek meteorološke jeseni 2011 je bil kot nalašč za "višinske" delovne akcije. Na sliki trzinski markacisti med urejanjem poti Zvoh–Vrh Korena. Foto: Miha Pavšek

kot običajno. Če je oktobra marsikje zapadlo nenavadno veliko snega (razen najvišje ga je pobralo v nekaj dneh...), pa ga je bilo zato septembra in novembra toliko manj.

V rubriko vremenskih posebnosti lahko tokrat uvrstimo nenavadno tople dni v začetku septembra in oktobra, izjemno ohladitev v začetku oktobra in sneženje v drugi polovici tega meseca. V Ratečah so 4. septembra namerili 28,6 °C, kar je le za las pod septembrskim rekordom. Podobno stanje je bilo 2. oktobra – v Ratečah je bil s 24,7 °C dosežen novi rekord tega meseca, potem pa je sledila izjemno hitra ohladitev. V enem dnevu, natančneje od 6. oktobra popoldne do popoldneva naslednjega dne, se je v Ratečah ohladilo za 20 °C, kar je najmočnejša zabeležena ohladitev od začetka meritev leta 1948. Ob močni ohladitvi 20. oktobra pa se je meja sneženja marsikje spustila do nižin, v sredogorju in visokogorju je bilo sneženje sorazmerno izdatno. Na Vojskem nad Idrijo je zapadlo 38 centimetrov snega – največ doslej v oktobru. Z 52 centimetri beline tudi na Voglu niso bili daleč od verjetnega oktobrskega rekorda iz leta 1974, zabeleženega na bližnjem domu na Komni, kjer je takrat še delovala opazovalna postaja, ki bi nam prišla še kako prav tudi dandanes.

Podaljšek poletja oziroma talilne dobe se je tokrat sredi septembra 2011 poznal tudi na obeh naših ledeniških

krpah pod Triglavom (2,4 ha) in Skuto (1,7 ha). Po podatkih sodeč je od lani neznatno zmanjšanje njune površine (pri obeh za desetinko hektarja) sila zavajajoče, saj sta se obe pošteno stanjšali. Odnoslo je skoraj ves in za nastanek novih plasti ledeniškega ledu obetaven firnski pridelek, ki se je nabral v zadnjih letih, natančneje od začetka snežne sezone 2005/06 pa do konca 2009/10. Tako zdaj spet obstaja možnost, da jih ob spletu neugodnih vremenskih in podnebnih razmer v prihodnjih nekaj letih, morda celo desetletju, stalí do konca. Narava dela po svoje, ne meneč se za nestanovitno in nezanesljivo človeško bitje, ki si domišlja, da lahko izračuna vse svoje podnebne "grehe". In da mu bo pri opustkih pomagala le občasna spoved.

Vse kaže, da to ne bo šlo tako hitro in enostavno in se bo treba pošteno „spokoriti“ in potruditi, da si bomo spet pridobili njeno zaupanje, ki so ga nekoč že bili deležni naši predniki. A oni so se zadovoljili z osvajanjem bližnjih vrhov, čeprav sprva po "šibkejših" in šele pozneje prek njihovih težjih delov. Danes pa to za marsikoga še zdaleč ni dovolj in ker pač ne rastejo hribi, se to dogaja z nižinami oziroma moramo vse več dolinske "navlake" vlačiti tudi med vršace. Še dobro, da nam jih vreme vsaj tu in tam za dlje časa zapre, da se kasneje spet zavemo njihove lepote. In minulo jesen je bilo te res v izobilju. ●